

Benlik Ayrışmasının Manevi Yönelimine Etkisinin Bazı Değişkenlerle İncelenmesi

DOI: 10.26466/opus.392361

*

Abdullah Mert* - İlyas Topal**

*Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Uşak/ Türkiye

E-Posta: abdullahmert@gmail.com ORCID: [0000-0003-0653-2297](https://orcid.org/0000-0003-0653-2297)

**Psikolojik Danışman, Uşak Üniversitesi Uşak/ Türkiye

E-Posta: ilyazzova@gmail.com ORCID: [0000-0003-3632-443X](https://orcid.org/0000-0003-3632-443X)

Öz

Bu çalışma ile, üniversite öğrencilerinin benlik ayrışması ile manevi yönelim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek ve cinsiyet, ekonomik düzey sınıf düzeyi ve anne baba eğitim düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek amaçlanmaktadır. Araştırma örneklemini bir devlet üniversitesinde eğitim gören 183 kadın (%71,5) ve 73 erkekten (%28,5) olmak üzere 256 kişiden oluşmaktadır. Araştırmada Manevi Yönelim Ölçeği (MYÖ), Benlik Ayrışması Ölçeği (BAÖ) ve bağımsız değişkenler için de kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, manevi yönelim düzeyleriyle cinsiyet ve ekonomik gelir açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Yapılan faktör analizi çalışmasında tek faktörlü yapı desteklenmiştir. Benlik ayrışması alt boyutlarında da yine cinsiyet açısından anlamlı farklılık bulunmuştur. Kadınlar erkeklere göre daha çok duygusal tepkisellik ve başkalarına bağımlılık yaşamaktadır. Ekonomik gelir açısından duygusal kopma boyutunda anlamlı farklılık bulunmuştur. Bulgulara göre ekonomik gelir arttıkça duygusal kopma da artmaktadır. Ayrıca manevi yönelimle benlik ayrışması arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu da saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Benlik ayrışması, Manevi yönelim, Sosyoekonomik düzey, cinsiyet

Whether Self-Distinction Predicts the Spiritual Orientation and Examining the Relationship Between Some Variables

Abstract

In this study, it is aimed to determine whether there is a meaningful relationship between the self-differentiation and the spiritual orientation levels of university students and whether there is a meaningful difference in terms of gender, economic level class level and parental education level. The sample of the research consists of 256 persons, 183 women (71.5%) and 73 men (28.5%) who study at Uşak University. In the study Spiritual Orientation Scale (MAS), the Self-Discrimination Scale (BAI) and personal Information Form was used for the independent variables. According to research findings, there was a significant difference in terms of spiritual orientation and gender and economic income. One factor structure was supported in the factor analysis study. Significant differences were also found in terms of gender in the sub-dimensions of self-identification. Women have more emotional responsiveness and dependence on others than men. There was a significant difference in the level of emotional breakdown in terms of economic income. According to findings, as economic income increases, emotional break up also increases. It has also been found that there is a significant positive relationship between spiritual orientation and self-identification.

Keywords: *Self discrimination, Spiritual orientation, Socioeconomic level, Gender*

Giriş

Benliğin ayrımlaşması (differentiation of self) kavramı, Murray Bowen (1976, 1978) tarafından geliştirilen Aile Sistemleri Kuramının merkezinde yer almaktadır (Polat,2014). Bowen'ın teorisinde çekirdek aile işlevlerinin gelişmesine etki eden anahtar faktörlerden biri karı ve kocanın farklılaşma seviyesidir (Klever, 2009). Farklılaşma, bireyin hem duygu ve düşüncelerinin farkında olmasını hem de başkalarından bağımsız olarak var olması durumunu içerir (Corey, 2008). Bowen'a göre (1978), kendini farklılaştırma; "Ben'in içindeki entelektüel (düşünsel) ve duygusal sistemlerden psikolojik olarak ayrılması ve bunun sonucu olarak eş zamanlı şekilde bireyin ailenin kökeninden ve bağlı olduğu sosyal yapıların içindeki diğer bireylerden kendini ayırması ve bağımsızlaştırmasıdır (Sexton, Weeks ve. Robbins, 2003). Farklılaşma seviyesi yüksek olan çiftlerin çekirdek aile işlevlerini daha fazla geliştirme eğiliminde oldukları, farklılaşma seviyesi daha düşük olan çiftlerin de çekirdek aile işlevlerinin daha düşük gelişme eğiliminde oldukları görülür (Klever, 2009). Farklılaşmış birey, bir etki altında kalmadan kendi hür iradesi ile seçimler yapmasını ve güçlü bir benlik duygusuna sahip olması durumunu içerir. Diğer bir ifade ile bireyin kendi seçimlerini hür iradesi ile yapabilmesi ve kendini değerli olarak görmesi içerir (Kerr ve Bowen, 1988). Bowen aile bireylerinin, kendi değişimlerinin ve farklılaşmalarının sorumluluğunu kendilerinin alması gerektiğini savunmuştur. Benliği ayrımlaşmış bir birey duygu ve düşüncelerini fark edebilmekte; çevresindekilerden etkilenmeden kendi başına seçim yapabilmekte ve bu tercihini yaşayabilmektedir (Kesici vd., 2014).

Farklılaşan bireyler, bilişsel ve duygusal süreçlerini yönetebilen ve birliktelik ile bireyselcilik arasında denge oluşturabilen özünde ayrımlaşma yaşayanlardır (Mert, 2014, s 173). Özünden farklılaşma, kişilerin duygusal ve zihinsel seviyede kendi ailelerinden farklılaşma yeteneklerini belirtir. Eşit ağırlıkta olan iki yaşam gücü vardır: bireysellik ve birliktelik. İnsanlar öz – farklılaşma seviyesinde farklılık gösterirler (Gladding, 2012). Özünden farklılaşma bir kişinin subjektif duygularıyla objektif düşünceleri arasındaki farklılaşma seviyesidir. Diğer bir deyişle, bu sağlıklı duygusal ayrılma ya da objektifliği sürdürme yeteneğidir (Gladding, 2012). Farklılaşmanın 2 alt boyutu vardır. Bunlardan birincisi,

bireyin kendisini ailesinden duygusal ve bilişsel düzeyde ayrı tutabilmesidir (Bowen, 1978; Kerr ve Bowen, 1988) yani bireysellik ve birliktelik arasındaki dengedir. Farklılaşmanın en yüksek seviyesinde birey, bireyselliği sürdürürken diğerlerine yakınlık konusunda esnekler. Farklılaşmanın en yüksek seviyesi duygusal yoğunluğun ortasındaki bireylere faydalı ve üretken olan düşüncedir (Klever, 2009). Farklılaşmış bireyler ise duygu ve düşüncelerinin farkındadırlar ve yaşamlarında her ikisine de yer verirler. Ancak duygularının mantıksal süreçlerini yönlendirmelerine izin vermezler. Durumlar karşısındaki duruşları nettir ve değişik durumlara kolay uyum sağlayabilirler. (Polat, 2014; Goldenberg ve Goldenberg, 2008). Farklılaşma seviyesi yüksek olan bireylerin çekirdek aile işlevlerini daha fazla geliştirme eğiliminde oldukları, farklılaşma seviyesi daha düşük olan bireylerin de çekirdek aile işlevlerinin daha düşük gelişme eğiliminde oldukları görülür (Bowen,1994). İkincisi ise bireyin bilişsel ve duygusal süreçlerini birbirinden ayrı tutmasıdır. Bu iki ana boyutun varlık derecesi bireyin farklılaşma düzeyinin önemli göstergeleridir (Bowen, 1978; Kerr ve Bowen, 1988). Ancak farklılaşma düzeyi düşük bireyler gerçeklerle duyguları ayırt edemezler, daha çok duygularına göre hareket ederler/karar verirler, enerjilerinin çoğunu aşk/sevgiyi aramaya harcarlar, bilişsel aktiviteleri heyecanlardan ayırt edemezler ve savunmasız oldukları için aile ikilemi içinde kaybolurlar. Bu kişilerin yaşamları onay alma ve onay alamadıkları kişileri cezalandırmakla geçer, çok fazla fiziksel ve duygusal sorun yaşarlar, semptom geliştirmeye daha yatkındırlar ve üretici-amaç odaklı işlerle uğraşmak için çok az enerjileri vardır. (Bowen, 1976, 1978; Kerr ve Bowen, 1988). Farklılaşmanın en düşük seviyesindeki bireylerin düşüncesi duygular tarafından yönetilir (Klever, 2009). Bu iki boyut dört alt boyutta incelenmektedir. (Işık ve Bulduk, 2014; Skowron ve Friedlander, 1998; Skowron ve Schmitt, 2003). Kişinin kendi iç yaşantısına yönelik iki boyuttan biri "Ben Pozisyonu Alma" ve diğeri de "Duygusal Tepkisellik" tir. Kişinin başkalarıyla ilişkisine yönelik alt boyutlar ise "Başkalarına Bağımlılık" ve "Duygusal Kopma" dır. Duygu ve düşüncelerinin farkında olan insanlar, varoluşsal niteliğini yani maneviyatını daha bilinçli yaşaması beklenmektedir.

Maneviyat, kutsal olanla, aşkın olanla bağlantılı olması ile tüm başka şeylerden – hümanizm, değerler, ahlak kuralları ve ruh sağlığı – ayrılır.

Maneviyat, hem aşkın olanı aramayı hem de aşkın olanı keşfetmeyi içerir ve bu yüzden düşünme olmadan ya inançsızlığa ya da inanca son verecek sorgulamaya kadar götüren yolda seyahat etmeyi içerir (Koenig, 2012). Maneviyat kavramı dini uygulamaları da içeren, yaşamı anlamlandıran inançlar ve uygulamalardır (Walsh, 2009). Benner (1989) maneviyatı, Tanrı'yla ilişki kurulmasına yönelik Tanrı'nın merhametli çağrısına insanın verdiği cevap olarak adlandırmıştır. (Sweeney ve Witmer, 1991; Myers ve ark., 2000). Maneviyat, daha geniş ve daha kapsamlı olarak formal dini yapıların dışında da yaşanmaktadır. Ancak din ile ilişkilendirmekle birlikte, maneviyatı sadece dini inançla sınırlandırmamak gerekir. Maneviyatın bu açıdan değerlendirildiğinde daha sosyal ve geleneksel olan dine karşı daha kişisel ve öznel olduğu söylenebilir. Maneviyat, bireyin aktif bir şekilde kendi içsel değerlerine yatırım yapmasını olarak değerlendirilir. Bu durum onun anlamlı, bütün ve diğer insanlarla anlamlı ilişkiler kurma hissini güçlendirir (Walsh, 2009). Din ve maneviyat bu bağlamda birey için kendisini daha iyi hissetmesini sağlayan sosyal ve bilişsel bir kaynak sağlar (Aydoğan vd. 2017). “Manevî ihtiyaçlar”, insanın sadece “inanılması ve sadık olunması” öğütlediği için değil; doğru ve gerçek olduğu için inanabileceği kendini adayabileceği değerler olduğuna ve insanın kendisini gerçekleştirmesini sağlayan temel ihtiyaçlar hiyerarşisi modelinde görülmektedir (Maslow, 2001). Buna göre olumlu benlik tasarımı, hayatı anlamlı ve bir amaca göre yaşama, oto-kontrolün sağlanması, duygusal olgunluk, ümitvar ve iyimser bir dünya görüşü geliştirmek insanlara ve doğaya karşı olumlu değer ve tutum geliştirmek hem psikolojinin hem de dinin öngördüğü yaşam modelinin unsurlarıdır (Maslow, 2001).

Dindarlık sıklıkla sosyal veya grup analiz düzeyiyle ilişkilendirilirken, maneviyat çoğunlukla bireysel analiz düzeyiyle ilişkilendirilmiştir (Kasapoğlu, 2015). Maneviyata bilişsel bir uyum açısından bakıldığında, maneviyatın dini inancı içermeyen bir anlam içerdiği görülmektedir. Bu durum özellikle kişinin günlük yaşam fonksiyonunda manevi durum hakkındaki inançlarını, tutumlarını ve algılarını içermektedir (MacDonald ve Friedman, 2002). Başka bir deyişle maneviyat daha çok bireysel olan bir kavramdır bu yönüyle dindarlıktan ayrı tutulabilir. Maneviyat bireysel düzey ile ilişkilendirildiği takdirde bireyin duygu ve düşüncelerinde farklılaşması ve mantıksal olarak hareket etmesi olan benlik

farklılaşması ilişki olması beklenebilir. Bundan dolayıdır ki üniversite öğrencilerinin benlik ayrımlaşması ile manevi yönelim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek ve cinsiyet, ekonomik düzey sınıf düzeyi ve anne baba eğitim düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık olup olmadığının incelenmesi amaçlanmaktadır

Yöntem

Araştırma grubunu Uşak Üniversitesi'ne devam eden 256 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcılar 183 kadın (%71,5) ve 73 erkekten (%28,5) oluşmaktadır. Katılımcıları 17-19 yaş arası 18 (%7), 20-21 yaş arası 129 (%50,4), 22-23 yaş arası 103 (%40,2) ve 24-26 yaş arası 6 (%2,3) kişi oluşturmaktadır. Sınıf değişkenine bakıldığında araştırma grubunu 1. sınıftan 44 (%17,2), 2. sınıftan 37 (%14,5), 3. sınıftan 87 (%34) ve 4. sınıftan 88 (%34,4) kişi oluşturmaktadır. Ekonomik gelir incelendiğinde ise dar gelirli 9 (%3,5), ortalama altı 22 (%8,6), ortalama 193 (%75,4), ortalama üstü 26 (%10,2), varlıklı ekonomik durumu olduğunu düşünen 6 kişi (%2,3) vardır. Anne ve Baba eğitim durumu değişkenine bakıldığında araştırma grubunu, annesi okuma yazmaya bilmeyen 42 (%16,4), ilkokul mezunu 127 (%49,6), ortaokul mezunu 46 (%18), lise mezunu 26 (10,2), ön lisans mezunu 9 (%3,5) ve lisans mezunu 6 (%2,3) kişiden oluşmaktadır. Babası okuma yazma bilmeyen 19 (%7,4), ilkokul mezunu 88 (%34,4), ortaokul mezunu 63 (%24,6), lise mezunu 40 (%15,6), ön lisans mezunu 25 (%9,8) ve lisans mezunu olan 21 (%8,2) kişi bulunmaktadır. Araştırma grubu seçkisiz yöntemle belirlenmiştir ve katılımcılar gönüllü olarak katılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Benliğin Ayrımlaşması Ölçeği (BAÖ): Skowron ve Friedlander (1998) tarafından geliştirilen ve daha sonra Skowron ve Schmitt (2003) tarafından revize edilen BAÖ, Işık ve Bulduk (2015) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Uyarlama çalışmaları sonucunda 20 maddeden oluşan BAÖ, Duygusal Tepkisellik (DT), Ben Pozisyonu Alma (BP), Duygusal Kopma (DK) ve Başkalarına Bağımlılık (BB) alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Toplam puan ve alt ölçekler için alınan puanın yüksekliği, benliğin ayrımlaşma düzeyinin yüksekliğini ifade etmektedir (Işık ve Bulduk,

2014). Üniversite öğrencisinin bir bölümden aldığı puan değeri ne kadar yüksek olursa, o öğrencinin o bölümdeki özelliğe o kadar çok sahiptir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 20 iken alınabilecek en yüksek puan ise 120'dir. İç tutarlılık güvenirlik katsayısı ölçeğin tamamı için .81 (DT= .78, BP= .75, BB= .77, DK= .74), 5 hafta ara ile elde edilen test-tekrar test güvenirlik katsayısı ise $r = .74$ olarak bulunmuştur (Işık ve Bulduk, 2014).

Manevi Yönelim Ölçeği (MYÖ): Kasapoğlu (2015) tarafından geliştirilen MYÖ, maneviyatla ilgili literatür taramasından sonra çeşitli ölçekler incelenmiş ve madde havuzu hazırlanırken bu ölçeklerden faydalanılmıştır. Bu süreçte ilk olarak 53 maddelik deneme havuzu oluşturulmuştur. Daha sonra 20 madde denemelik madde havuzundan çıkarılmış ve 10 madde yeniden düzenlenmiştir (Kasapoğlu, 2015). Yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonucunda 16 maddeden ve tek boyuttan oluşan bir ölçek elde edilmiştir. Ölçek 1= hiç katılmıyorum, 7= tamamen katılıyorum şeklinde 7'li likert tipi olarak hazırlanmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 16, en yüksek puan ise 112'dir. Toplam puan manevi yönelimin yüksekliğini ifade etmektedir. Manevi Yönelim Ölçeği'nin yapı geçerliğini sınamak için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin toplam varyansın % 47.50'sini açıklayan bir faktörden oluştuğu ve bir boyut ile temsil edilen modelin uyum endekslerinin uygun olduğu saptanmıştır ($\chi^2=239.718$, $sd=100$, $p= .000$), $\chi^2/sd= 2.39$, $RMSEA=0.06$, $RMR= 0.05$, $GFI=0.93$, $AGFI=0.90$, $CFI=0.95$, $IFI=0.95$, $NFI=0.92$). Böylece, 16 maddeden oluşan 7'li likert tipi bir ölçek ortaya çıkmıştır. Ölçeğin güvenirlik çalışması ise iki yolla hesaplanmıştır: Birincisi, Cronbach Alpha katsayısı ($\text{Alpha}=.87$); ikincisi, test-tekrar test güvenirlik katsayısı ($r=.84$). Bu sonuçlar, ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir (Kasapoğlu, 2015).

Verilerin Analizi

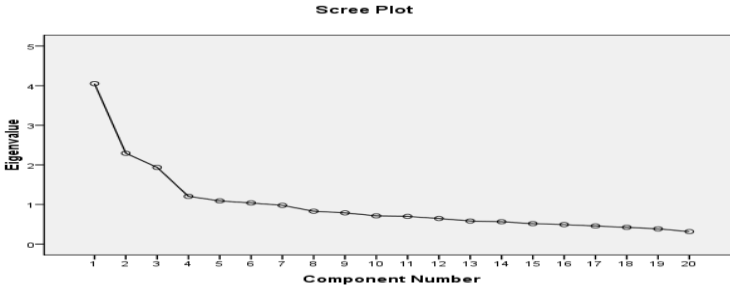
Araştırmada ölçeklerin analizi için SPSS 17.0 paket programı kullanılmıştır. Katılımcıların Benlik Ayrımlaşması ve Manevi Yönelim düzeyleri alınan puanların toplamları kullanılarak analiz edilmiştir. Frekans analizi ile katılımcıların değişkenlere göre yüzdeleri çıkarılmıştır. Geçerlik ve güvenirlik testleri uygulanmıştır. İkili küme karşılaştırmaları

için T-testi, üç veya daha fazla küme karşılaştırmaları için ise varyans (ANOVA) analizi uygulanmıştır. Benlik Ayrışması ve Manevi Yönelim ilişkisi analizi için de regresyon analizi uygulanmıştır.

Bulgular

Uşak Üniversitesi öğrencilerinin manevi yönelim ve benlik ayrışmasına ilişkin bulgular tablolar halinde belirtilmiş, araştırmadan elde edilen veriler analiz edilerek yorumlanmıştır.

Şekil 1 Scree Plot

Şekil 1'deki scree plot grafiği ölçeğin yapı durumu hakkında bilgi vermektedir. Tablo ölçeğin 4 boyuttan olduğunu göstermekte ve Işık ve Bulduk (2014)' un çalışmasını desteklemektedir.

Tablo 1. Üniversite Öğrencilerinin Maneviyat, Benlik Ayrışması ve Benlik Ayrışması Alt Boyutlarının Puanları

	Kişi Sayısı	Puan
Duygusal Tepkisellik	256	20,5977
Ben Pozisyonu Alma	256	21,0430
Duygusal Kopma	256	13,6562
Başkalarına Bağımlılık	256	15,8164
Maneviyat	256	92,8242
Benlik Ayrışması-Toplam	256	71,1133

Elde edilen en yüksek ortalama ben pozisyonu alma alt boyuttayken; onu duygusal tepkisellik alt boyutu takip etmiştir. Duygusal

kopma alt boyutu ise en düşük ortalamaya sahiptir. Maksimum puan göz önüne alındığında ortalama oldukça yüksektir yani araştırma grubunun manevi yönelimler yüksektir.

Tablo 2. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Analizi T-Testi Sonuçları

			F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference
Manevi Yönelim	Equal variances assumed		6,574	,011	2,592	254	,010	7,40018	2,85456
	Equal variances not assumed				2,336	108,883	,021	7,40018	3,16814

Kadınların manevi yönelim düzeylerinin erkeklerden daha fazla olduğu, yapılan T-testi sonucunda da kadın ve erkeklerin manevi yönelim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($p=0,011<0,05$). Kadınların erkeklere göre manevi duygulara daha yatkın olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 3. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Benlik Ayrımlaşması Düzeylerinin Karşılaştırılması

	cinsiyet	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Duygusal Tepkisellik	Kadın	183	21,1694	4,66089	,34454
	Erkek	73	19,1644	4,46907	,52307
Ben Pozisyonu Alma	Kadın	183	20,7049	4,74982	,35112
	Erkek	73	21,8904	3,94603	,46185
Duygusal Kopma	Kadın	183	13,9454	4,61927	,34147
	Erkek	73	12,9315	4,02882	,47154
Başkalarına Bağımlılık	Kadın	183	16,6667	5,34248	,39493
	Erkek	73	13,6849	4,69301	,54928

Kadınların duygusal tepkisellik ortalaması 21,1694 iken erkeklerin ortalaması ise 19,1644 olarak bulunmuştur. Kadınların duygusal tepkisellik düzeylerinin erkekle oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Kadın ve erkeklerin başkalarına bağımlılık düzeylerini karşılaştırdığımızda ise kadınların ortalama puanlarını 16,6667; erkeklerin ise 13,6849 olarak bulunmuştur.

Tablo 4. Benlik Ayrışması Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Analizi T-Testi Sonuçları

	F	Sig. t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference
Duygusal Tepkisellik	,003	,957 3,144	254	,002	2,00502	,63780
Ben Pozisyonu Alma	3,898	,049 -1,888	254	,060	-1,18549	,62799
Duygusal Kopma	,904	,343 1,642	254	,102	1,01385	,61738
Başkalarına Bağımlılık	3,998	,047 4,169	254	,000	2,98174	,71523
		4,407	149,842	,000	2,98174	,67651

Benlik ayrışması düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre analizi T-testi uygulanarak yapılmıştır. Kadın ve erkek öğrencilerin Ben Pozisyonu alma ve Duygusal Kopma Düzeyleri karşılaştırıldığında ($p.0,060 > 0,050 / p.0,102 > 0,05$) anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Kadın ve erkeklerin duygusal tepkisellik düzeylerinin arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p.0,002 < 0,050$). Yani kadınların olaylara verdiği duygusal reaksiyon erkeklere göre daha yüksektir. Kadın ve erkeklerin başkalarına bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu da görülmüştür ($p. 0,000 < 0,05$). Kadınların karar alma ve hareket etme konusunda erkeklere göre çevrelerine daha bağımlı olduğu söylenebilir. Genel olarak kadınların ve erkeklerin alt boyutlardaki puan ortalamaları birbirine yakın bulunmuştur. Ancak duygusal tepkisellik ve başkalarına bağımlılık alt boyutlarında bu farkın anlamlı olacak düzeyde fazla olduğu bulunmuştur. Bu durum ise kadınların olaylar karşısında erkeklere oranla

tepkiye daha açık olduğu; ayrıca karar alma konusunda çevresine daha bağımlı olduğunu söyleyebilir.

Tablo 5. Üniversite Öğrencilerinin Manevi Yönelimlerinin Aile Ekonomik Durumuna Göre Karşılaştırılması ANOVA Tablosu

	Kareler lamı	Top- Df	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Between Groups	5196,813	4	1299,203	3,086	,017
Within Groups	105666,277	251	420,981		
Total	110863,090	255			

Tablo 6'da aile ekonomik durumlarına göre manevi yönelim düzeylerinin karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p = 0,017 < 0,050$). Tablo 6'dan hareketle ekonomik durumu varlıklı olan bireylerin manevi yönelimleri düşükken, dar gelirli bireylerin yüksek olduğu; ekonomik durumun manevi yönelim negatif yönde etkilediği söylenebilir.

Üniversite Öğrencilerinin Benlik Ayrımlaşması Alt Boyutlarının Aile Ekonomik Durumuna Göre Karşılaştırılması

Benlik ayrımlaşması düzeylerinin aile ekonomik durumuna göre karşılaştırılması yapıldığında puanların birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Duygusal tepkisellik alt boyutunda en düşük ortalama varlıklı olan bireylerde ($x=18,0000$), en yüksek ortalama ise ($x=21,1111$) dar gelirli bireylerde bulunmuştur. Yani varlıklı bireyler daha düşük duygusal tepki vermektedir. Ben pozisyonu alma alt boyutunda ise yine en düşük ortalama da dar gelirli bireylerde rastlanmıştır (19,2222). En yüksek ortalama ise ortalama üstü ekonomik geliri olan bireylerde bulunmuştur ($x=22,5385$). Ancak varlıklı bireylerin ortalaması ($x=21,6667$) da bu değere çok yakın bulunmuştur. Duygusal kopma alt boyutunda ise en düşük ortalama varlıklı bireylerde ($x=9,0000$) bulunurken; en yüksek ortalama da yine dar gelirli (14,7778) bireylerde bulunmuştur. Hatta ortalamalar incelendiğinde doğrusal bir korelasyon da söz konusudur. Yani varlıklı bireyler dar gelirli bireylere göre daha az duygusal kopma yaşamaktadırlar. Başkalarına bağımlılık alt boyutunda ise en düşük puan ortalama üstü ekonomik geliri olan ($x=14,4615$) bireylerde; en yüksek puan ise ortalama

üstü ekonomik geliri olan ($x=16,1295$) bireylerde bulunmuştur. Üniversite öğrencilerinin benlik ayrımlaşması alt boyutlarının aile ekonomik durumuna göre karşılaştırılması ANOVA Tablosu Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Üniversite Öğrencilerinin Benlik Ayrımlaşması Alt Boyutlarının Aile Ekonomik Durumuna Göre Karşılaştırılması ANOVA Tablosu

		Kareler Top- lamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Duygusal Tepkisellik	Between Groups	108,675	4	27,169	1,241	,294
	Within Groups	5492,883	251	21,884		
	Total	5601,559	255			
Ben Pozisyonu Alma	Between Groups	93,780	4	23,445	1,130	,343
	Within Groups	5206,748	251	20,744		
	Total	5300,527	255			
Duygusal Kopma	Between Groups	219,567	4	54,892	2,820	,026
	Within Groups	4886,183	251	19,467		
	Total	5105,750	255			
Başkalarına Bağımlılık	Between Groups	86,042	4	21,510	,754	,556
	Within Groups	7158,329	251	28,519		
	Total	7244,371	255			

Tablo 6 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin benlik ayrımlaşması alt boyutlarının ekonomik duruma göre karşılaştırılması yapıldığında, duygusal kopma alt boyutu ($p. 0,026 < 0,050$) dışında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (duygusal tepkisellik; $p.0,294 > 0,050$ /ben pozisyonu alma; $p. 0,343 > 0,050$ / başkalarına bağımlılık; $p.0,556 > 0,050$). Yani ekonomik gelirin benlik ayrımlaşmasına kısmen de olsa etkisi vardır denilebilir. Tablo 6'yı tekrar incelediğimizde duygusal kopma alt boyutunda ters orantılı

eğilim olduğunu görmekteyiz. Yani ekonomik gelir arttıkça duygusal kopma puanı düşmektedir. Ekonomik geliri yüksek olan bireyler ekonomik geliri düşük olan bireylere göre daha az duygusal kopma yaşamaktadır. Katılımcıların manevi yönelim puanlarına ile benlik ayrımlaşması alt boyutları ve toplam puan arasındaki korelasyon analizi Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Korelasyon Analizi

	Man. Yön.	Duy. Tep.	Ben Poz. Al.	Duy. Kop.	Başk.Bağ .	Ben. Top.
Pearson Man.Yön.	1,000	,135	,112	-,068	,051	,092
Correlation	Duy.l Kop.	1,000	,049	,328	,462	,733
	Ben Poz. Al.		1,000	,079	-,183	,345
	Duy.Kop.			1,000	,444	,724
	Baş. Bağ.				1,000	,716
	Benlik Toplam					1,000

p. < .05

Tablo 7 incelendiğinde, manevi yönelimle; duygusal tepkisellik, ben pozisyonu alma, başkalarına bağımlılık ve benlik ayrımlaşması toplamı pozitif yönde düşük ilişki bulunurken, duygusal kopma arasında negatif yönde düşük bir ilişki bulunmuştur. Duygusal tepkisellikle; ben pozisyonu alma pozitif yönde düşük bir ilişki bulunurken; duygusal kopma) ve başkalarına bağımlılık ile pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunmuş, benlik ayrımlaşması toplam puanı ile de pozitif yönde yüksek düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Ben pozisyonu alma ile duygusal kopma arasında pozitif yönde düşük bir ilişki bulunurken, başkalarına bağımlılık arasında negatif yönde düşük düzeyde ilişki bulunmuştur. Ben pozisyonu alma ile benlik ayrımlaşması toplam puanı arasında ise pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Duygusal kopma ile başkalarına bağımlılık) arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki bulunurken, benlik ayrımlaşması toplam puanı arasında pozitif yönde yüksek düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Başkalarına bağımlılık ile benlik ayrımlaşması toplam puanı arasında ise pozitif yönde yüksek düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların regresyon analizi Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Regresyon Analizi

Change Statistics								
Model R	R ²	Tahmini Std. Hata	R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change	
1	,222 ^a	,049	20,49276	,049	3,247	4	251	,013

Manevi yönelim ölçeği; benlik ayrımlaşması ve dağılımın %4,9’unu açıklamaktadır.

Tablo 9. ANOVA^{b1}

Model		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalama	F	Sig.
1	Regresyon	5454,791	4	1363,698	3,247	,013 ^a
	Artık	105408,298	251	419,953		
	Total	110863,090	255			

a.Yordayan : (Constant), benliktoplam, bp, dk, dt

b.Yordanan: maneviyat

Tablo 9 incelendiğinde manevi yönelimle benlik ayrımlaşması toplamı ve alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p 0,013<0,050).

Tablo 10 incelendiğinde duygusal kopma puanı arttıkça manevi yönelimlerin düştüğü görülmektedir. Diğer boyutlarda ise puanlar arttıkça manevi yönelim puanları da artmaktadır. Yani benlik ayrımlaşması yüksek bireylerin manevi yönelim düzeyleri de yüksektir. Duygusal kopmayı yüksek düzeyde yaşayanların ise manevi yönelim düzeyleri düşmektedir.

Tablo 10 Katsayılar (Coefficients^a)

Model	Standart Olmayan Katsayılar (Coefficients)	Standart Hale Getirilmiş Katsayılar (Coefficients)	Er-Beta	t	Sig.	Correlations		
						Zero-order	Partial	Part
1 (Sabit)	72,218	8,582		8,415	,000			
Duygusal Tepkisellik	,331	,514	,074	,644	,520	,135	,041	,040
Ben Pozisyonu Alma	,291	,359	,064	,812	,418	,112	,051	,050
Duygusal Kopma	-1,063	,522	-,228	-2,035	,043	-,068	-,127	-,125
Benlik Toplam	,312	,301	,180	1,035	,302	,092	,065	,064

a.Yordanan: maneviyat

Tartışma

Bu araştırma analizinde elde edilen bulgular diğer araştırma bulgularıyla karşılaştırılmıştır. Araştırmada cinsiyet değişkenine göre manevi yönelim düzeyleri karşılaştırıldığında, kadınların erkeklere göre daha yüksek düzeyde manevi yönelimli oldukları bulunmuştur. Kadınların erkeklere oranla daha yüksek manevi yönelim düzeylerine sahip olmaları, kadınların daha duygusal yapıya sahip olmaları ve ölçek maddelerinin daha çok hissetmek ile ilgili olmasıyla açıklanabilir. Türkyılmaz (2008) tarafından yapılan maneviyat düzeylerinin cinsiyet değişkeni açısından karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Araştırmada, cinsiyet değişkenine göre benlik ayrışması düzeyleri karşılaştırıldığında, duygusal tepkisellik ve başkalarına bağımlılık boyutlarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu sonucu 2010 yılında Peleg ve Yithzak tarafından yapılan bir çalışmada, erkelerde başkalarına bağımlılık alt boyutu ile kadınlarda duygusal tepkisellik alt boyutunun ayrılık kaygısı ile önemli derecede ilişkili olduğu; kadın ve erkekteki farklılaşma

düzeıı arttıka ayrılık kaygısının azaldığı tespit ile dasteklemektedir. Diğer boyutlarda ise anlamlı farklılık bulunamamıştır. Toplumumuzda kadın ve erkeğin rolleri farklılık göstermektedir. Kadınlar karar almada çevrelerine daha bağımlı ve etkiye açıktır. Erkekler ise daha bağımsız ve özgürdür. Ailenin, aldığı eğitimin ve içerisinde bulunduğu toplumsal çevrenin ve etkisiyle, cinsiyetlerine uygun roller kazanmakta toplumsal cinsiyet kimliğini edinmektedirler. Dolayısıyla kadınlar için ev ile ilgili işleri yürütme ve çocuk bakımı gibi işler öne çıkarken, erkekler için iş rolleri aile rollerinden daha önemli hale gelmektedir (Powell ve Greenhouse, 2010). Toplumumuzun ataerkil bir yapıya olması ve aile içindeki egemenliği bu duruma temel oluşturmaktadır. Duygusal tepkisellik alt boyutunun yüksekliği ise kadınların erkeklere oranla daha duygusal ve kırılgan olmasıyla açıklanabilir.

Manevi yönelim düzeyleri aile ekonomik gelirine göre karşılaştırıldığında elde edilen bulgular ekonomik gelirin manevi yönelimi negatif yönde etkilediği bulunmuştur. Ekonomik gelirin beraberinde lüks yaşamı da getirmesi ve sekülerleşmenin ekonomikle daha kolay olması bu durumu ortaya çıkarmış olabilir. Manevi ve inançsal baş etme yöntemlerinin daha çok kadınlarda, yaşlılarda ve sosyoekonomik seviyesi düşük olan bireylerde (Boscaglia, Clarke, Jobling ve Quinn 2005; Romero, Kalidas, Elledge, Chang, Liscum ve Freidman: 2006) olması bir çok çalışmada yer almaktadır.

Benlik ayrımlaşması alt boyutlarının aile ekonomik durumuna göre karşılaştırılmasında duygusal kopma alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Aile ekonomik durumu duygusal kopmayı negatif yönde etkilemiştir. Yani ekonomik gelir yükseldikçe aile içindeki bireylerin birbirlerinden kopma miktarı daha yüksektir yani bireysellik artmaktadır denilebilir. Kollektif bir yapıya sahip olan toplumumuz globalleşmenin etkisiyle gün geçtikçe bireyselci bir yapıya bürünmektedir. Ekonomik gelirin yüksek olduğu ailelerin bu durumdan daha çok etkilenmiş olması bu duruma sebep olmuş olabilir.

Benlik ayrımlaşmasının manevi yönelim düzeyiyle ilişkisini incelemek için regresyon analizi yapılmıştır tablo 4.1'e bakıldığında dağılımın %4,9 u açıkladığı görülmüştür. Benlik ayrımlaşmasının manevi yönelimi etkilediği görülmüştür. Duygusal kopma alt boyutuyla manevi yönelim arasında negatif korelasyon bulunurken diğer boyutlar ile manevi

yönelim düzeyleri arasında pozitif yönde korelasyon bulunmuştur. Yani bireysellik manevi yönelimi negatif yönde etkilemiştir.

Sonuç olarak bulgular genel olarak birbirleriyle örtüşmektedir. Literatürde araştırmaların azlığı ve cinsiyet dışındaki değişkenlerde herhangi bir araştırma olmaması nedeniyle karşılaştırma yapılamamıştır. Ancak araştırmanın kendi içindeki bulgular birbirini desteklemektedir. Benlik ayrışması boyutlarından başkalarına bağımlılık boyutunun kadınlarda yüksek olması ve toplumumuzda kadının rolü bulguları desteklemektedir. Manevi yönelim düzeylerinin cinsiyet açısından karşılaştırılmasında ise önceki yapılan bir araştırmada anlamlı bir farklılık bulunamazken bu araştırmada anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ekonomik gelirin duygusal kopma alt boyutunu pozitif yönde etkilemesi ve manevi yönelimi negatif yönde etkilemesi ayrıca duygusal kopmanın manevi yönelimi negatif yönde etkilemesi araştırma bulgularının birbirini desteklediğini tutarlı olduğunu göstermiştir. Ekonomik gelirin sekülerleşmeyi etkilemesi ve bu doğrultuda manevi hisleri azaltıcı etki gösterdiği, ayrıca batıdan etkilenme miktarını da arttırması bireyselliği arttırıcı etki gösterdiği sonucu çıkarılabilir. Bu sonuçla birlikte mevcut araştırmanın bazı sınırlılıklara sahip olduğu söylenebilir. Öncelikle, araştırmada çalışmanın amacı doğrultusunda nicel bir araştırma yolu takip edilmiştir. Çalışma kapsamında ele alınan değişkenlerin benlik farklılaşmasına yönelik nitel araştırma yöntemi izlenerek gerçekleştirilecek çalışmaların önemli olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, benlik farklılaşması ile manevi yönelim arasında rol oynayabilecek ara değişkenlerin varlığına yönelik gerçekleştirilecek çalışmalara da ihtiyaç duyulmaktadır. Böylece kavramın temellendirilmesine ve sorunun çözümüne yönelik gerçekleştirilecek çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte çalışmanın veri seti araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 256 katılımcı ile sınırlıdır. Çalışmada ele alınan değişkenlerin farklı örneklem grupları ile araştırılması sonuçların güvenilirliği açısından önemli görülmektedir. Araştırma kapsamında görülmüştür ki benlik ayrışması düzeylerinin manevi yönelimi yordayıcı bir role sahiptir. Bu sonuca bağlı olarak benlik ayrışmasının ve manevi yönelim arasındaki ilişkinin farkında olunması ve bu konuya dikkat çekilmesi önemli görülmektedir.

EXTENDED ABSTRACT

Whether Self-Distinction Predicts the Spiritual Orientation and Examining the Relationship Between Some Variables

*

Abdullah Mert - İlyas Topal

Uşak University

Introduction

In changing living conditions, the individual needs to differentiate from their mother and father in order for them to be able to make their own choices with free will, take their own responsibilities and cope with the problems of life. Differentiation involves the individual's awareness of their feelings and thoughts, their independent existence from others, free will in making decisions without any influence and a strong sense of self. In other words, it is the case of an individual who is able to make their own decisions by their own will and see themselves as valuable.

While religiosity is frequently associated with social and group analysis levels, spirituality is usually associated with an individual analysis level (Kasapoğlu, 2015). Looking at spirituality in terms of a cognitive compliance, it is seen that spirituality has a meaning that does not involve religious belief. This issue involves especially the belief, attitudes and perceptions of the individual in their daily life functions (MacDonald and Friedman, 2002). In other words, spirituality is a more individualistic concept, and it may be distinguished from religiosity with this aspect.

Objective

When spirituality is associated with an individual level, it may be expected that it is related to differentiation of self which is the differentiation of the feelings and thoughts of the individual and their adoption of logical

behavior. This is why it is aimed here to investigate whether or not there is a relationship between differentiation of self and levels of spiritual orientation in university students, and whether or not there is a significant difference related to their sex, economic status, class levels and levels of their parents' education.

Method

This study aims to investigate whether or not there is a relationship between differentiation of self and levels of spiritual orientation in university students, and whether or not there is a significant difference related to their sex, economic status, class levels and levels of their parents' education. The sample consists of 256 students at a state university including 183 women (71.5%) and 73 men (28.5%). The study used a personal information form for the independent variables, in addition to the Spiritual Orientation Scale (SOS) and the Differentiation of Self Scale (DSS).

Findings

According to the findings of the study, there was a significant difference in spiritual orientation levels based on sex and economic income. The factor analysis supported a single-factor structure. The sub-dimensions of differentiation of self also showed difference based on sex. In comparison to men, women experienced more emotional reactivity and dependence on others. There was a significant difference in the emotional detachment dimension based on economic income. According to the findings, as economic income increased, emotional detachment also increased. Additionally, a positive and significant relationship was found between spiritual orientation and differentiation of self.

Discussion

The findings of this study were compared to those of other studies. This study compared the levels of spiritual orientation based on the variable of sex and found that women were more oriented towards spirituality than men. These higher levels may be explained by that women have more

emotional characters and the items of the scale are rather related to feelings. Türkyılmaz (2008) compared levels of spirituality based on sex, and no significant difference was found.

This study compared the levels of differentiation of self based on sex and found significant differences in the dimensions of emotional reactivity and dependence on others. The study in 2010 by Peleg and Yithzak had supportive findings that the dimensions of dependence on others in men and emotional reactivity in women were significantly related to separation anxiety, and as the levels of differentiation in women and men increased, separation anxiety decreased. No significant difference was found in the other dimensions. In Turkish society, the roles of men and women differ. Women are more dependent on their surroundings and prone to influence in decision-making. Men are more independent and free. With the influence of family, education and the social environment they are in, they adopt roles that are suitable for their gender, and they gain a gender identity. Therefore, while tasks such as doing household-related work and child care become prominent for women, professional roles become more important than family-related roles for men (Powell and Greenhouse, 2010).

This study compared the levels of spiritual orientation based on families' economic income and found that economic income affected spiritual orientation negatively. This situation might have arisen by the luxurious living brought about by economic income and easiness of secularization over economic factors. Several studies have shown that spiritual and belief-related coping methods are seen more in women, the elderly and individuals with lower socioeconomic statuses (Boscaglia, Clarke, Jobling and Quinn 2005; Romero, Kalidas, Elledge, Chang, Liscum and Freidman 2006).

In the comparison of the sub-dimensions of differentiation of self based on the economic status of families, a significant difference was found in the emotional detachment sub-dimension. The economic status of the family affected emotional detachment negatively. That is, as economic income increased, the rate of detachment of the members of the family from each other also increased, therefore increasing individualism. Turkish society, which has a collectivist structure, is increasingly adopting an individual-

istic structure by the effects of globalization. This situation might have occurred as families with higher economic income were influenced by this phenomenon more.

A regression analysis was conducted to investigate the relationship between differentiation of self and levels of spiritual orientation. Table 4.1 shows that the distribution explained 4.9%. Differentiation of self affected spiritual orientation. While there was a negative correlation between the sub-dimension of emotional detachment and spiritual orientation, there were positive correlations between the other sub-dimensions and spiritual orientation. Thus, individualism affected spiritual orientation negatively.

Consequently, the findings generally agreed with each other. A comparison with the literature was not possible due to the low number of such studies and as there were no studies conducted with variables other than sex. However, the findings within the study supported each other. Higher levels in the differentiation of self sub-dimension of dependence on others in women and the roles of women in Turkish society support the findings. While a previous study did not find a significant difference in their comparison of levels of spiritual orientation based on sex, this study found a significant difference. Positive effects of economic income on the sub-dimension of emotional detachment, negative effects of it on spiritual orientation and negative effects of emotional attachment on spiritual orientation showed that the findings of the study supported each other and were consistent. It may be deduced from here that economic income showed a reduction effect in spiritual feelings due to its effects on secularization, and it had an increasing effect on individualism due to the rate of being influenced by the West. Along with these results, it may be stated that this study had some limitations. First of all, a quantitative research method was employed in the study due to its objectives. It is believed that qualitative studies on the relationships between the variables discussed in this study and differentiation of self will be valuable. There is also a need for studies on presence of intermediary variables that may play a role between differentiation of self and spiritual orientation. It is believed that such studies will shed light on future studies that will be conducted to base the concept on a foundation and solve related problems. Moreover, the dataset of the study was limited to the 256 participants who volunteered to participate in the study. It is seen important for the reliability of

the results that the variables in the study are studied in different samples. It was seen in the scope of the study that the levels of differentiation of self had a predictive role on spiritual orientation. Based on this conclusion, it is seen important to be aware of the relationship between differentiation of self and spiritual orientation and raise awareness on this issue.

Kaynakça / References

- Adler, A. (1993). *Psikolojik aktivite* (Çev. Belkıs Çorakçı). Ankara: Say Yayınları.
- Aydoğan, D., Özbay, Y., Büyükoztürk, Ş. (2017). Özgünlük ölçeği'nin uyarlanması ve özgünlük ile mutluluk arasındaki ilişkide maneviyatın aracı rolü. *The Journal of Happiness ve Well-Being*, 5(1), 38-59
- Benner, D. G. (1989). Toward a psychology of spirituality: Implications for personality and psychotherapy. *Journal of Psychology and Christianity*, 8(1), 19-30.
- Boscaglia, N, Clarke, D.M., Jobling, T.W., Quinn, M.A. (2005). The contribution of spirituality and spiritual coping to anxiety and depression in women with a recent diagnosis of gynecological cancer. *Int. J. Gynecol Cancer*, 15 (5): 755-761.
- Bulduk, S. ve Işık, E. (2014). Benliğin ayrımlaşması ölçeğinin üniversite öğrencileri için geçerlik ve güvenilirlik çalışması.(Sözlü Bildiri). *Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi*, İstanbul.
- Daştan, N. B. ve Buzlu, S. (2010). Meme kanseri hastalarında maneviyatın etkileri ve manevi bakım. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim Ve Sanatı Dergisi*, 3.1: 73-78.
- Doğan, T. (2006). Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin" maneviyat" ve" serbest zaman" boyutlarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 1-16.
- Glading, S. (2012). *Aile terapisi tarihi kuram ve uygulamaları*, (İbrahim Keklik, İbrahim Yıldırım, Çev.), Ankara: PDR Yayınlar.
- Glading, S., T. (1998). *Family therapy:History, theory and practice*. 2nded. Merrill, Prentice – Hall, New Jersey. U.S.A.

- Günay, G., ve Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(3), 157-171.
- Horozcu, Ü. (2010). Tecrübî araştırmalar ışığında dindarlık ve maneviyat ile ruhsal ve bedensel sağlık arasındaki ilişki. *Milel ve Nihal İnanç, Kültür Ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 209-240.
- Kasapoğlu, F. (2015). Manevi yönelim ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 51-68
- Kesici, Ş., Mert, A., Bayrakçı, E., Kiper, C. (2017). Vaka örnekleriyle birlikte aile danışma kuramları ve teknikleri. 4. Baskı, Nobel Yayınları: Ankara
- Klever, P. (2009). Goal direction and effectiveness, emotional maturity, and nuclear family functioning. *Journal of Marital and Family Therapy*, 35, 3, 308-324.
- Koenig, H. G., King, D. E. and Carson, V. B. (2012). Handbook of religion and health, oxford university press, 2nd edition, New York, NY, USA,
- Maslow, A., (2001). *İnsan olmanın psikolojisi*, (Okan Gündüz, çev. 9 Kuraldışı Yayınları, İstanbul.
- MacDonald, D., ve Friedman, H. (2002). Assessment of humanistic, transpersonal, and spiritual constructs: State of the science. *Journal of Humanistic Psychology*, 42(4), 102-125.
- Mert, A. (2014). *Çiftlerde değer yönelimleri ile çok boyutlu sosyal desteğin evlilik uyumunun açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Myers, D. G., Diener, E., (1995). Who is happy? *Psychological Science*, 6,10-19.
- Peleg, O ve Yitzhak, M. (2010). Differentiation of self and separation anxiety: is there a similarity between spouses? *Contemporary of Family Therapy*, 33(1), 25-36
- Polat, K. (2014). *Evlü bireylerde çift uyumu ve bazı psikolojik belirtilerin benliğin farklılaşması açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Tokat
- Powell, G.N. ve Greenhaus, J.H. (2010). Sex, gender, and decisions at the family - work interface. *Journal of Management*. 36 4,1011-1039.

- Romero, C., Kalidas, M., Elledge, R., Chang, J., Liscum, K.R., Friedman, L.C. (2006). Self- forgiveness, spirituality, and psychological adjustment in women with breast cancer. *J. Behav Med*, 29 (1): 29-36.
- Sexton, T. L., G. R. Weeks ve M. S. Robbins (Eds.) (2003). *Handbook of family therapy: The science and practice of working with families and couples*. New york: brunner- Routledge,
- Sweeney, T. J., ve Witmer, J. M. (1991). Beyond social interest: Striving toward optimum health and wellness. *Individual Psychology*, 47, 527-540.
- Türkyılmaz, N. (2008). *Davranış genetiği bağlamında dinî ve manevî eğilimler*. (Yüksek Lisans Tezi). *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.İstanbul*
- Walsh, F. (1999). *Religion, spirituality, and the family*. In f. Walsh spirituality resources in family therapy (pp.3-30). New York: The Guilford Press.
- Varol, R. (2015). *Genogram temelli yürütülen psikolojik danışma sürecinin çiftlerde evlilik uyumu, duygusal bağlılık, evlilikte problem çözme ve benliğin ayrılaşma düzeylerine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Mert, A. ve Topal, T. (2018). Benlik ayrılaşmasının manevi yönelimine etkisinin bazı değişkenlerle incelenmesi. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 68-91. DOI: 10.26466/opus.393261